

Belirsizlik İçinde Düşünmek

Röportaj *MERVE ERTÜTÜNCÜ*

KARST, AHŞAP, 190 X 283 X 201 CM, 2020. TORİNO'DAKİ VENARİA ROYAL PALACE'DE DÜZENLENEN
"TO VENARİA" SERGİSİNDEN

Tony Cragg için heykel, yalnızca mekanda yer kaplayan bir form değil; zaman, devinim ve algıyla birlikte sürekli dönüşen canlı bir yapı. Malzemenin fiziksel sınırlarından çok onun düşünsel ve duysal potansiyeliyle ilgilenen Cragg, heykeli kesin anlamlar üretmekten özellikle uzak tutuyor. Formun nerede başlayıp nerede sona erdiğinin belirsizleştiği bu yaklaşımda izleyici de pasif bir gözlemci olmaktan çıkıp deneyimin doğrudan parçasına dönüşüyor.

MERVE ERTÜTÜNCÜ: Heykel serginizde iç ve dış, dizginleme ile taşma arasındaki sınırlar giderek belirsizleşiyor. Form, malzeme ve sistemler arasındaki geçirgenlik sizin için daha çok fiziksel bir araştırma mı, yoksa algıya dair bir mesele mi?

Tony Cragg: Burada benim için mesele, maddelerin doğasıyla olduğu kadar onların algıyla kurduğu ilişkiyle de ilgili. Bu nedenle nesnelerin reel varlığının ve diğer nesnelerle nasıl ilişki kurduğunun ötesinde, onları nasıl deneyimlediğimizle ilgileniyorum. Bir formun nerede başlayıp nerede bittiğini artık net biçimde söyleyemediğimizde, onu durağan bir nesneden çok, sürekli dönüşen bir yapı olarak düşünmeye başlıyoruz. Ve bu sürecin bir parçası olmak, spiritüel bir evrende olmak gibidir. Duygularla, hislerle ve formlarla gelişirsiniz. Bu, varlığın kendisini deneyimlemeye benzer.

NATIONAL ROMAN MUSEUM BATHS OF DIOCLETIAN'DA DÜZENLENEN
"INFINITE AND BEAUTIFUL SHAPES" SERGİSİNDEN

Çalışmalarınıza yönelik eleştirel okumalar, biyoloji ile mühendislik arasında gidip gelen hibrit bir yapıdan söz ediyor. Sizin pratiğinizde belirleyici olan, doğanın süreklilik içeren dönüşümü mü fiziksel müdahalelerin kendisi mi?

TC: Stüdyoda benim için belirleyici olan, malzemeyle kurduğum ilişki. Kesme, oyma ve katmanlama gibi yöntemler yalnızca teknik işlemler değil; bunlar bir tür düşünme biçimi. Çalışırken yoğunlukla tek bir çizgiye bağlı kalır, belirli bir süreklilik içinde ilerlerim. Kendi stüdyoma baktığımda, tamamı formların ve onların dönüşümünün gözlemlenmesine odaklanan bir yapı görüyorum. Aslında zamanımın büyük kısmını üretimin dışında kalan bu dönüşümü düşünerek geçiriyorum.

1988'de Turner Ödülü pratiğinizi belirli bir İngiliz sanat anlatısı içine yerleştirdi. Bugün o çerçeveyi yeniden kuracak olsaydınız, hangi tarihsel ya da düşünsel referansları öne çıkarırdınız?

TC: 1988 Turner Ödülü önemliydi, ancak eserlerimi belirli bir anlatının içine hapsedme riski de taşıyordu. O anlatıyı yeniden kurabilseydim, Birleşik Krallık merkezli okumaların ötesine geçerdim. Maddi kültür, bilim tarihi ve hatta jeoloji gibi alanlarla güçlü bağlar kuruyorum. Bunun nedeni, çalışmalarımın köklerinin yalnızca sanat tarihinde değil, çok daha geniş bir araştırma alanında yer alması. Bu yaklaşım; araştırma, çalışma ve uygulamayla şekillenen, sürekli dönüşen ve gelişen bir yolculuk.

Son yıllarda izleyicilerin sanat eserleriyle kurduğu ilişki giderek daha fazla katmanla çevreleniyor. Heykellerinizle birebir karşılaşma deneyimini düşünürsek, eserle izleyici arasındaki hangi koşulları ortadan kaldırmak isterdiniz?

TC: Sanırım ortadan kaldıracığım ilk unsur, eserin kendini hemen açıklaması gerektiği beklentisi olurdu. Çünkü bu beklenti ortadan kalktığında -duvar metinleri, sesli rehberler, hatta telefonlar gibi- diğer araçlar ikincil hale geliyor. Asıl mesele, izleyicinin bir heykelle ilgili bilgi edinmek için değil, onunla fiziksel ve algısal bir karşılaşma yaşamak için zaman ayırması. Bir heykel, özellikle *Heykel* sergisindeki gibi bir mekanda, zamana yayılmış bir deneyim gerektirir. Etrafında dolaşmalı, farklı açılardan bakmalı; fiziksel ve görsel olarak onunla ilişkiye girmelisiniz. Bu deneyim önce başlar; çünkü algı, eserin ne olduğundan önce devreye girer. Benim için önemli olan, izleyicinin eserle önce baş başa kalması ve onu kendi koşulları içinde deneyimlemesi.

DIRIMART'TAKİ "HEYKEL" SEÇKİSİNDEN

Fotoğraf NAZLI ERDEMİREL

OUTSPAN, BRONZ, 95 X 100 X 62 CM, 2007. "INFINITE AND BEAUTIFUL SHAPES" SERGI SINDEN

Serginiz, tarihsel olarak Doğu ile Batı arasındaki geçiş hattında konumlanan İstanbul'da gerçekleşti. Bu kültürel ve jeopolitik karşılaşma, uzun süredir çalışmalarınızı şekillendiren dönüşüm ve akış fikrine nasıl yansıdı?

TC: Benim için önemli olan, bir heykelin sabit bir kimliği temsil etmesi değil, farklı durumlar arasında nasıl hareket edebileceği. Bu anlamda İstanbul özellikle güçlü bir bağlam sunuyor. Ne tamamen Doğu ne de bütünüyle Batı; her ikisinin sürekli kesiştiği bir yapıya sahip. Bu nedenle sergideki heykeller yalnızca kendi iç dinamikleriyle değil, aynı zamanda kentin ritmi ve çok katmanlı yapısıyla da ilişki kurdu. İzleyicilerin eserlerle kurduğu bağa hayran kaldım; çünkü yaklaşım oldukça doğaldı. Ayrıca İstanbul'daki izleyiciler ve sanatla ilgilenenler tarafından son derece sıcak karşılandım. Kentte geçirdiğim zamandan gerçekten büyük keyif aldım.

Heykellerinizde tanınabilir olanla tanımlanamaz olan arasında sürekli bir gerilim hissediliyor. Peki İstanbul'un çok katmanlı ve çok zamanlı yapısı, bu belirsizlik alanına yeni bir yorum kattı mı?

TC: Heykelin zamanı, yalnızca bir döneme ait değildir; karşılaşma anında yoğunlaşan, açık uçlu bir deneyimden oluşur. Bu nedenle heykel sadece mekanı işgal eden bir nesne değil, izleyiciyle birlikte işleyen bir süreçtir. İstanbul'da bu durum daha da belirgin hale geldi. İzleyicinin hareket ettikçe heykelin sunduğu zaman da değişiyordu. Bir açıdan geçmişin izleri -katmanlar, müdahaleler- öne çıkarken, başka bir noktada henüz tümüyle tamamlanmamış gibi bir potansiyel hissi ortaya çıkıyordu. Bu bakımdan heykel, tek bir zamana ait değil; aynı anda farklı zamansallıkları taşıyan bir yapı haline geliyordu.

Sergilerinizde zaman, peş peşe yığılan malzeme seçimlerinden çok, farklı katmanlar arasında biriken bir akış gibi hissediliyor. Heykellerinizi süreklilik taşıyan yapılar olarak mı görüyorsunuz; eğer öyleyse, bu zamansallık izleyicinin hareketiyle nasıl aktive oluyor?

TC: Heykelin etrafında dolaşırken tek bir nesneyle değil, birbiriyle ilişkili farklı alanlarla karşılaşılırsınız. Her açı başka bir katmanı ortaya çıkarır. Dolayısıyla zaman, nesnenin içinde sabit değil; izleyicinin konumu ve hareketi aracılığıyla sürekli yeniden kuruluyor. Benim için önemli olan, bu sürecin doğrudan anlatıma dayanması değil. İzleyiciler gerilimler, formun kıvrımları ya da kesintiler gibi unsurla-

rı sezgisel olarak deneyimliyor. İzleyicinin bunu geçmesi ya da izlemesi değil, beden aracılığıyla algılaması önemli. Belirli bir noktada bakma eylemiyle hareket etme eylemi birleşiyor ve heykel zamansal bir deneyime dönüşüyor.

Çağdaş heykelde deneyim giderek daha fazla katmanlı ve yoruma açık bir yapıya dönüşüyor. Dirimart'daki serginizde izleyicinin eserle kurduğu ilişki sizce daha çok fiziksel bir karşılaşma mıydı, yoksa zamana yayılan düşünsel bir süreç mi? İzleyicilerin yanlarında hangi duyguyla ayrılmasını umuyorsunuz?

TC: Heykel, özellikle de çağdaş heykel, bedensel bir karşılaşmayla başlar. Ölçek, ağırlık, yüzey ve ritim gibi unsurlar ilk anda bir etki yaratır ancak bu yalnızca başlangıçtır. İzleyici formun içinde geçirdiği zaman boyunca onunla farklı biçimlerde ilişki kurar; algı katman kazanır ve anlam sabitlenmek yerine sürekli dönüşür. Deneyim hem anlıktır hem de zamana yayılır.

Benim için önemli olan, izleyicinin eseri tek bir yoruma indirgememesi. Heykel kesin cevaplar sunmaz; bedeni ve zihni aynı anda harekete geçiren bir direnç üretir. Farklı izleyicilerin çalışmalarında değişen ölçülerde, fakat benzer yoğunlukta bir hisle karşılaşmasını önemsiyorum. Çünkü benim için eser, çözülmesi gereken bir problem değil; uzun süre zihinde kalabilen açık bir belirsizliktir.

Bugün heykeli nasıl konumlandırıyorsunuz? Bir tefekkür nesnesi, uzamsal bir karşılaşma ya da eleştirel düşünceye açılan dirençli bir alan olarak mı?

TC: Heykeli tek bir kategoriye yerleştirmek yerine, farklı işlevlerin kesiştiği bir eşik olarak görüyorum. Heykel aynı anda hem bir nesne, hem bir olay, hem de bir düşünce biçimidir ancak hiçbir zaman bunlardan yalnızca biri değildir. Aynı zamanda heykel mekansal bir olaydır. Heykel yalnızca bir alanı işaret etmez, onu aktif biçimde yeniden kurar. Hareketinizi yönlendirir, görüş alanınızı kesintiye uğratar ya da genişletir, ayrıca çevrenizle olan ilişkinizi dönüştürür. Bu nedenle heykel sabit bir nesne değil, mekanla birlikte işleyen dinamik bir yapıdır. Belki de en önemlisi, heykel sessiz bir direniş alanı olarak işlev görür. Her şeyin hızla tüketildiği, sürekli açıklığa ve çabucak anlaşılır olmaya zorlandığı bir dönemde, heykel bu beklentilere bütünüyle teslim olmaz. Zaman gerektirir, dikkat ister ve belirsizliğe yer açar. Böylece düşüncenin hala yavaşlayabildiği nadir alanlardan biri olmayı sürdürür.

DIRIMART'TAKİ "HEYKEL" SEÇKİSİNDEN

Fotoğraf NAZLI ERDEMİREL